

HANDREIKING VAN SMART DELTA DRECHTSTEDEN

Voor het ruimtelijk arrangement van
provincie en Rijk

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	3
2. RIJKSBELEID	4
3. NATIONALEPERSPECTIEVEN	5
3.1. NATIONAAL PERSPECTIEF 1 Landbouw en natuur	7
3.2. NATIONAAL PERSPECTIEF 2 Ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie	9
3.3. NATIONAAL PERSPECTIEF 3 Leefbare steden en regio	13
4. DE REGIO VERBINDEN MET ANDERE REGIO'S	15
5. DE ZES AGENDA'S VAN SMART DELTA DRECHTSTEDEN	17

1. INLEIDING

Inleiding, een proces geen blauwdruk

Het kabinet heeft in de Ruimtelijke Ordeningsbrief van december 2022 drie nationale perspectieven met opgaves en enkele oplossingsrichtingen opgesteld met als basis, *'water en bodem sturend'*. De provincies hebben de taak gekregen om met ruimtelijke voorstellen te komen. Dit is de input voor een nieuwe nota ruimte, waarvan de contouren naar verwachting nog door dit demissionaire kabinet worden uitgewerkt.

Vanuit Smart Delta hebben we de afgelopen maanden gewerkt aan de onderliggende handreiking voor een ruimtelijk arrangement. Het is onze gezamenlijke input, naar Rijk en provincie waarin gezocht is naar een balans tussen de ruimtelijke functies in ons gebied. De kwaliteit van leven en brede welvaart zijn daarbij leidende principes.

We spreken hier nadrukkelijk over een handreiking richting provincie en rijk. We schetsen een beeld en richting, nadrukkelijk geen blauwdruk.

Smart Delta Drechtsteden verbinden stad en ommeland

Iedere regio is anders en iedere regio zal voor zich moeten bepalen hoe de nationale opgaves gaan landen. De Drechtsteden en gemeente Gorinchem zijn samen de Smart Delta van Nederland. Dit gebied bestaat uit de stedenband Drechtsteden, het overwegend agrarische poldergebied Alblasserwaard en een deel van natuurgebied De Biesbosch. De Smart Delta wordt gekenmerkt door grotere en kleinere, hechte gemeenschappen die onderling een duidelijke goed functionerende samenhang hebben. De eigenheid vraagt ook om eigen, bij de kern passende, wijzen van regie voeren op ruimtelijke ontwikkelingen, zonder het gezamenlijke regionale belang uit het oog te verliezen.

Maritieme maakindustrie als hart van de regio

Gezamenlijk vormt de Smart Delta een sterke en innovatieve maritieme regio met veel maakindustrie en faciliteert ze het transport van goederen uit de Rotterdamse haven over weg, water en spoor. Het is een contrastrijke regio met heel veel historie zoals de binnensteden van Dordrecht en Gorinchem, omringd met grootschalig buitengebied en belangrijke natuurgebieden zoals Nationaal Park De Biesbosch en rivieren. Er is kortom veel ruimte voor de landelijke opgaven voor waterberging, groen- en natuurontwikkeling en met een landbouwsector die zich zal transformeren. Onze regio kan daarom niet alleen veel woningen van de nationale opgave realiseren maar ook nog eens in kwalitatief hoogwaardige woonmilieus en -omgeving, (overwegend) binnenstedelijk en zoveel mogelijk gekoppeld aan OV. Omgeven en doordrenkt door water werken wij al jaren aan het klimaatbestendig houden van onze regio en hebben wij veel kennis daarover opgedaan. Hetzelfde geldt voor de energietransitie, zie het regionale warmtenet.

2. RIJKSBELEID

In het Rijksbeleid wordt water en bodem sturend in het ruimtelijk beleid

Onze regio heeft een hechte relatie met het water en economie. Niet voor niets behoren wij tot de top 3 van de maritieme regio's in Europa waar we technieken ontwikkelen en toepassen voor de hele wereld.

Eén van de vroegere maritieme meesterwerken waar we trots op zijn, is de aanleg van de Nieuwe Merwede, waartoe werd besloten in 1850. Voor die tijd veroorzaakten onder andere ijsschotsen in de Waal en Merwede dat Brabant te pas en te onpas onder water liep. Met het graven van de Nieuwe Merwede kwam daar een einde aan. Klimaatadaptatie avant la lettre. De kennis, techniek en infrastructuur hiervoor vormt het DNA van onze regio. Vanaf de jaren negentig werden met project Drechtoevers de rivieren steeds meer ervaren als verbinding tussen de Drechtsteden-gemeenten. Naast ruimtelijke ontwikkeling was dit ook dé impuls voor een hechte samenwerking tussen onze gemeenten op het gebied van economie, werkgelegenheid, recreatie, toerisme, openbaar vervoer en milieu.

3. NATIONALE PERSPECTIEVEN

Drie nationale perspectieven

De drie nationale perspectieven in deze handreiking omvatten:

1. Perspectief voor landbouw en natuur
2. Ordende netwerken voor energie en circulaire economie
3. Leefbare steden en regio's

Iedere regio is anders en iedere regio zal moeten bepalen hoe de perspectieven vorm krijgen. De Drechtsteden en Gorinchem grijpen graag de kans aan om ambitieuze regionale kansen en uitdagingen te agenderen bij zowel provincie Zuid-Holland als de Rijksoverheid en deze te verbinden met nationale vraagstukken, zowel ruimtelijk, economisch als sociaal.

In deze notitie is op basis van de drie perspectieven een handreiking gedaan hoe de opgaven van het Rijk, regionaal zorgen voor een gezamenlijke meerwaarde met het vergroten van de *brede welvaart*.

Relatie met NOVEX-gebieden

De Rijksoverheid werkt momenteel aan een nieuwe nota ruimte, waarvoor de ruimtelijke voorstellen van de provincies als input dienen. Daarnaast zijn er 17 NOVEX-ontwikkelingsgebieden, waarvoor op korte termijn al een uitvoerings- en investeringsagenda wordt opgesteld samen met het Rijk. Voor de regio Drechtsteden-Gorinchem zijn de NOVEX-gebieden Zuidelijke Randstad, Havenindustriële Complex en het Groene Hart van belang.

3. PERSPECTIEF 1

LANDBOUW EN NATUUR

Alblasserwaard

Binnen Smart Delta is de Alblasserwaard een deelgebied waarvoor een vitale en duurzame agrarische economie een belangrijk speerpunt is. Duurzaam ziet op het duurzaam omgaan met bodem en water en het versterken van biodiversiteit, natuur, circulariteit. Hierom wordt onder andere een agri-food-campus in de Alblasserwaard beoogd waarin agrarisch ondernemers, kennisinstellingen, overheden en andere partners gezamenlijk aan dit speerpunt werken.

Waterstructuur

Onze regio is de delta waar de grote rivieren van Nederland samenkomen en in een onderlinge vervlechting verder stromen naar de Noordzee. De waterstructuur in de regio heeft een bijzondere eigenschap door de aanwezigheid van *getijden*. Het stelsel van waterlopen structureert de nederzettingen, de economie van de regio, en de infrastructuur. Aan deze oevers heeft daarom een grote verstedelijking plaats gevonden.

Scharnierpunt

De Smart Delta ligt op het scharnierpunt van drie belangrijke landschappen, Nationaal Park De Biesbosch, het veenweiden gebied van de Alblasserwaard met Werelderfgoed Kinderdijk en het akkerbouw landschap van de Hoekse Waard. Elk met hun eigen karakteristiek.

De drie landschapstypen zijn niet alleen van groot belang voor de leefkwaliteit en identiteit van de regio, maar vormen ook nationaal belangrijke landschapseenheden. Zij dragen bij aan een evenwichtige ruimtelijke opbouw met veel groen, natuur, water dicht bij onze inwoners. Maar conform de rijksopgave zijn de verbindingen nog te verbeteren. Omdat we investeren in onze groene omgeving zoals Biesbosch, Rivier als Getijdenpark XL, zijn ook die recreatieve stad-land verbindingen wezenlijk voor de brede welvaart van onze inwoners.

Perspectief landbouw en natuur

Structurele klimaatadaptie

Deze groenblauwe structuren zijn van groot belang in de regio doordat er weinig evacuateroutes beschikbaar zijn mochten de dijken van de polders breken. Een robuuste en veerkrachtige natuur is daarom essentieel.

Structurele klimaatadaptatie is daarom in deze regio van essentieel belang. Enerzijds door het stijgende hoogwaterpeil in de rivieren. Anderzijds door de inklinking van de veengronden in de Alblasserwaard.

De Alblasserwaard inclusief Drechtsteden zijn vanuit waterveiligheid gezien een badkuip, dit is een onderwerp dat serieuze gezamenlijke aandacht, onderzoek en samenwerking vergt.

Zo zijn buitendijkse gebieden in deze regio het veiligste om woningbouwplannen te realiseren, doordat deze in contrast met de rest van Nederland hoger gelegen zijn dan het water en bij hoog water kunnen dienen als schuillocatie.

Uitgangspunten perspectief

- Beschermen en bereikbaar maken van de ruimtelijke kwaliteiten als de Biesbosch en het nationale landschap in de Alblasserwaard.
- Een robuuste en veerkrachtige natuur als versterking van de dijklinten en tegen inklinking van de polders.
- De grote opgaven op het gebied van woningbouw, bedrijfslocaties en een hoogspanningstracé door de regio kunnen een bedreiging gaan vormen voor natura 2000-gebied de Biesbosch.
- Door de aanwezigheid van getijden dienen ruimtelijke ontwikkelingen in harmonie ontwikkeld te worden vanuit het principe water en bodem sturend in het kader van duurzaamheid en leefbaarheid.

3. PERSPECTIEF 2

ORDENDE NETWERKEN VOOR ENERGIE EN CIRCULAIRE ECONOMIE

Belangrijke troef voor Europese agenda

De Smart Delta is mede vanwege de strategische ligging van de regio aan waterwegen en weginfrastructuur organisch gegroeid naar een sterk cluster van (maritieme) maakindustrie van Europees belang. Het gebied vormt een verbindend ecosysteem voor de hightech maakindustrie en is steeds sterker kennis gedreven in de transformatie naar innovatieve en schone maakindustrie. Hiermee vormt de Smart Delta een belangrijke troef voor de Europese agenda van strategische autonomie.

Het behouden van deze positie vergt urgentie en daadkracht om de Smart Delta te voorzien van een toekomstestendig en robuust energiesysteem. Energie en grondstoffen zijn in toenemende mate kwetsbaar voor volatiele prijzen en (geopolitieke) schaarste. Dit is een risico richting de toekomst, maar biedt ook kansen voor de circulaire economie.

Door meer in te zetten op hergebruik in de regio en ketens te sluiten, kan de kracht van onze regio behouden blijven en zelfs nog sterker worden.

Ook is er sprake van snel toenemende netcongestie (transport schaarste). We vergroten de veerkracht van de regio door het lokale energiesysteem te versterken en grondstoffenstromen te sluiten. Een systeem waarmee met het inpassen van transformatorstations en andere energie-infrastructuur wordt ingespeeld op de toenemende elektriciteits- en energievraag en de behoefte aan duurzame gassen. En tegelijkertijd zo ingericht dat het energiesysteem zo efficiënt mogelijk wordt benut door de opwek en het gebruik van energie zo dicht mogelijk bij elkaar te brengen., zonder dat dit conflicteert met andere grote opgaven. Dit vergt dat we de lokale flexibiliteit maximaal benutten én sterker kijken naar waar duurzame opwek van energie het meeste nodig is.

Perspectief ordenende netwerken voor energie en (circulaire) economie

Collectieve warmtenet vitaal

Met betrekking tot dit vraagstuk zien wij het collectieve warmtenet als vitaal onderdeel van het energiesysteem, omdat het de regio in staat stelt om lokaal beschikbare energie binnen de eigen autonomie te benutten en borgen. Tevens benutten we hiermee in veel gevallen de meest geschikte energiedrager voor warmte en voorkomen wij onnodige elektrificatie binnen de gebouwde omgeving.

Relatie met oevers en het water

De relatie met de oevers en het water is voor de structuur van bedrijvigheid van groot belang. Tegelijkertijd hebben we te maken met deels verouderde terreinen en een nadrukkelijke behoefte om oevers aantrekkelijker te maken voor wonen en andere voorzieningen. Hierdoor moeten scherpe keuzes worden gemaakt in het ruimtegebruik rond de oevers van de rivieren en uiterwaarden ten behoeve van de *sociaaleconomische sprong*.

Prioriteit maritieme activiteiten

We bieden hierbij met prioriteit ruimte aan maritieme activiteiten die kunnen concurreren op de wereldmarkt én bijdragen aan de transitie naar een duurzame economie (met een focus op in ieder geval de circulaire transitie, de energietransitie en klimaatadaptatie).

Uitgangspunten perspectief

(energie; met name Drechtsteden, Gorinchem valt in een andere regio met de RES):

- We hanteren op hoger abstractieniveau bij met name de bedrijfslocaties de logica: inzetten op energieverbruik verminderen, het energieverbruik over de dag al dan niet collectief of via opslag beter spreiden en wat resteert zo veel mogelijk lokaal opwekken.
- We (her)ontwikkelen locaties zo veel mogelijk energie-balansneutraal (gelijktijdig en nabij opwekken en gebruiken) of maken energiebalans onderdeel van de ruimtelijke schuifpuzzel met bedrijven (actief sturen op clustervorming). Met energie delen brengen we vraag en aanbod van energie lokaal meer bijeen, zodat het hoofdnets minder wordt belast.
- We zetten stevig in op het gebruik van lokale bronnen. De opwek en de transportnetten, worden zo dicht mogelijk bij de vraag gerealiseerd om de transportafstand tussen opwek en gebruik zoveel mogelijk te beperken. Waar bij locatiekeuzes draagvlak en maatschappelijke kosten en baten een rol spelen.
- Warmtenetten zijn een cruciaal onderdeel van de energietransitie. Elektrificatie van warmte moet zoveel mogelijk worden vermeden.
- Om tempo te kunnen maken moet de benodigde ruimte voor tracés en de bijhorende voorzieningen tijdig gereserveerd worden. Dat vraagt om een andere werkwijze en nieuwe samenwerkingsvormen tussen de gemeenten, de netbeheerders en andere partijen.

Uitgangspunten perspectief (economie)

- Onze oevers zijn ons kapitaal voor de maritieme sector. Daarom zetten we in op versterking van clusters met watergebonden maritieme activiteiten langs onze oevers, die zich toespitsen op de maakindustrie in deze sector aanhakend op de maritieme agenda.
- Voor nieuwe ruimte voor bedrijven richten we ons primair op de herstructurering van bestaande terreinen, met hulp van onze ROM-D. Daarbij streven we ook naar optimaal gebruik van de ruimte voor hoge milieucategorieën, waarbij aangetekend dat we het totaal van milieu-intensieve bedrijven in onze regio niet willen laten toenemen. Met de ROM-D werken we aan onze inzet op "het juiste bedrijf op de juiste plaats", wat met name relevant is voor de optimale benutting van onze oeverlocaties.
- We geven in principe geen nieuwe ruimte aan grootschalige distributie/ logistiek, tenzij dit wezenlijk bijdraagt aan de versterking van de economische clusters die we hebben in de regio, bijvoorbeeld doordat een logistiek bedrijf een belangrijk onderdeel is in de toeleveringsketen van ons maritiem-industriële cluster. Daar waar relevant nemen gemeenten dit op in de uitgiftecondities.
- Bij uitgifte van gronden voor bedrijven streven we naar intensief ruimtegebruik door meervoudig (gestapeld) gebruik van de grond, uiteraard naast eisen voor o.a. een minimumaantal banen per m2 en duurzaamheid. Onze focus op maximale bouwhoogtes verschuift in zekere zin dus naar "minimale bouwhoogtes" of "minimale benutting" van de ruimte.
- De Drechtsteden kenmerken zich door enkele grote bedrijven, maar vooral heel veel mkb-ondernemingen. In het belang van een goede clustering van mkb-ondernemingen is maatwerk en flexibiliteit van belang als het gaat om vestiging: het belang van clustering kan bijvoorbeeld prevaleren boven het belang om op een terrein een minimale milieucategorie te hanteren. Het faciliteren van groei van ons mkb is van groot belang voor onze lokale werkgelegenheid.
- In onze verstedelijkte regio hechten we belang aan ruimte voor stedelijke economie: ook op centrumlocaties moet ruimte zijn en blijven voor werken. Dat betekent dat we rondom bijvoorbeeld de belangrijkste treinstations voldoende capaciteit behouden voor kantoorhoudende bedrijvigheid, in weerwil van de druk op transformatie van binnenstedelijke kantoorpanden naar woningen.
- In ons vestigingsbeleid voor de uitgifte van nieuwe locaties of locaties die beschikbaar komen na herstructurering nemen we strengere selectiecriteria op die niet alleen de economische toegevoegde waarde betreffen, maar ook de maatschappelijke en ecologische impact meewegen.
- Ook zonder transformatie kunnen werklocaties langs de oevers soms benut worden voor andere functies, bijvoorbeeld voor haltes van watertaxi's voor de bedrijven zelf én achterliggende woonwijken.

- Bij circulaire economie zetten we allereerst in op het behouden en toevoegen van werkgelegenheid en versterking van ons cluster met maritieme maakindustrie. Een mooi voorbeeld is de RE-alliantie voor de binnenvaart. We hebben beperkt tot geen ruimte voor circulariteit in de zin van grootschalige op- en overslag van bulkgoederen voor recycling en export, aangezien dit vooral veel ruimte vraagt (ook aan onze oevers ten koste van onze maritieme industrie), veel transportbewegingen oplevert en weinig banen genereert. Alleen activiteiten die direct in de keten effect hebben voor de regio zelf (denk aan een bouwstoffen-hub voor de bouwproductie in de Drechtsteden) zien wij als meerwaarde. Aandachtspunt daarbij is dat circulaire activiteiten vaak extra fysieke ruimte en milieuruimte vragen, wat ook hier weer het belang van clustering onderstreept voor efficiënt ruimtegebruik.
- Gezien de schaarse ruimte op onze werklocaties en het belang van (milieu)ruimte voor onze maritieme- en industriële clusters, zijn we terughoudend ten aanzien van functiemenging van werken en wonen. Dit is in principe alleen toepasbaar in gebieden voor stedelijke economie.

3. PERSPECTIEF 3 LEEFBARE STEDEN EN REGIO'S

Het water verbindt ons, maar soms ook niet. Vanuit historisch perspectief zijn rivieren altijd logistieke verbindingen geweest, waardoor nederzettingen zich konden ontwikkelen naar steden door de op- en overslag van handelsgoederen. Hierdoor zijn er kwalitatief *hoogwaardige woonmilieus* te vinden langs de rivieren. Zoals het historische centrum van Dordrecht, de vestingstad Gorinchem en kleinere dorpskernen met hun eigen identiteit.

In de vorige eeuw (periode 1955-1975) is de woningvoorraad flink uitgebreid rond deze historische kernen (circa 55.000 woningen) om in de naoorlogse *woningbehoefte van Rotterdam* te voorzien. Daardoor is de voorraad woningen uit deze periode structureel hoger dan landelijk, 33% tegenover 26%. In gemeenten met een sterke historie van scheepsbouw is dit aandeel nog veel groter.

Voor een duurzame en klimaat adaptieve voorraad is er een *herstructurering van de voorraad* noodzakelijk. Maar niet alleen de woningvoorraad dient geherstructureerd te worden, ook de *maritieme clustering kan beter*. De op- en overslag via (zee)havens sluit niet meer aan op de arbeidsmarkt en levert in mindere mate een positieve bijdrage aan de regionale brede welvaart. Om een *sociaaleconomische sprong* te maken moeten er scherpe keuzes komen.

Perspectief leefbare steden en regio's

Creëren hoog stedelijke zone

In het NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad wordt ingezet op het creëren van een hoog stedelijke zone rond het spoortracé De Oude Lijn met *170.000 woningen*. Het tracé vormt een kennis-as tussen de universiteiten van Leiden, Delft en Rotterdam en de Campus Dordrecht. De regio ziet deze intensivering van en langs het spoor als een uitstekend aanknopingspunt voor het *STOMP-principe* waarbij de mens en de kwaliteit van leven centraal staat. Door de verdichting en clusteren van functies zullen bestaande sociale en fysieke netwerken worden versterkt. Vanuit studenten is er een wens voor een (*hoogwaardig openbaar*) vervoersverbinding met de stedenrij van Brabant. Verlenging van de Oude Lijn, die de regio met de stedenrij van Brabant verbindt, zou hierbij een wenselijke uitkomst kunnen zijn. De MerwedelIngelijn kan daarnaast een goede feeder vormen voor de Oude Lijn en zo het OV-netwerk versterken.

Iedere stad een eigen identiteit

Smart Delta kent een meer verstedelijkt deel, maar ook kleinere kernen. Iedere stad en kern in onze Smart Delta heeft zijn eigen identiteit en dynamiek. Dat is een belangrijk uitgangspunt als het gaat om woningbouw. Voor woningbouw ligt de focus zowel op het verstedelijkt deel, als ook op de kleinere kernen. Voor het behoud en versterken van de kleinere kernen is het nodig om integraal te kijken en met een planningshorizon die verder ligt dan een paar jaar. Het is namelijk ook nodig om de juiste infrastructuur zoals toegangsweggen, openbaar vervoer aan te leggen en voorzieningen, een school, medisch centrum, supermarkt, etc., te realiseren.

Gevaarlijke stoffen

Bij onze bestuurders en inwoners zijn er zorgen over hoe om te gaan met het transport van *gevaarlijke goederen over het spoor*, én buisleidingen, in intensief stedelijke zones.

Gevaarlijke stoffen zijn een actueel thema binnen de regio door de berichtgeving rond de verontreiniging van (zwem)water door Chemours. *De water- en bodemverontreiniging van Chemours* breidt zich uit buiten de regio. Daarvoor moet een passende aanpak komen op een grotere schaal dan alleen de regio om de leefbaarheid te waarborgen. Verplaatsing en sluiting is één van de opties, maar wellicht kan Chemours ook transformeren richting een duurzame circulaire bedrijfsvoering net als de maritieme maakindustrie in deze regio.

Uitgangspunten perspectief

- Verdichting en verduurzaming van de woningvoorraad rond de Oude Lijn en de MerwedelIngelijn, en de druk verlagen op kwetsbare wijken, door een goed aangesloten arbeidsmarkt en een veilig transport van (gevaarlijke) stoffen.
- Ruimte voor uitbreiding (kleine) kernen.
- Geen strakke kaders, maar flexibiliteit voor schuifmogelijkheden van functies rond de oevers, met de flexibiliteit om milieucategorieën te verlagen rond de oevers.
- Aan de oevers een mix van wonen, werken, bereikbaarheid en beleven.
- STOMP-principe centraal stellen bij de ruimtelijke inrichting in verstedelijkt gebied.
- Een duurzame aanpak voor de water- en bodemverontreiniging.

4. DE REGIO VERBINDEN MET ANDERE REGIO'S

Onze regio vormt een samensmelting van identiteiten die al eeuwen actief is met *klimaatadaptatie*. Denk daarbij aan het afgraven van de Beneden Merwede en het inpolderen van de Alblasserwaard bij UNESCO werelderfgoed Kinderdijk. Onze *Smart Delta* heeft hierdoor veel ervaring met *innoverende projecten* voor klimaatadaptatie. De huidige transities vinden plaats bij onder andere het bedrijfsleven die een *circulaire economie* uitrolt bij het bouwen, maar vooral renoveren en verduurzamen van de bestaande scheepvaart.

Transitie

Onze regio Smart Delta wil deze noodzakelijke transitie versterken en doorpakken. Ook zien we grote kansen voor de verstedelijking rond de spoortracés De Oude Lijn en MerwedelingLijn en het beschermen van de vitaliteit van de *nationale landschappen* en natuurgebieden. Daarbij moeten wel scherpe keuzes worden gemaakt in het kader van *leefbaarheid*, zo heeft de regio (te)veel koolstof en stikstof uitstoot door de grote logistieke en persoonlijke vervoersstromen. Het is dus cruciaal dat de *vervoersbewegingen schoner en beheersbaar* worden door het realiseren van schoner vervoer, hoogwaardig openbaar vervoer en betere aansluiting van de arbeidsmarkt op het economische cluster van de innoverende (maritieme) maakindustrie.

Over de grenzen heen kijken

Onze regio is een *schakel* tussen de metropool Rotterdam en de west Brabantse havengebieden. Het is van belang dat wij als regio *over de grenzen heen kijken naar aanhakingspunten*. Zoals de maritieme clusters in Brabant bij Werkendam en de maritieme logistiek bij *Rotterdam* en *Moerdijk*. Een goede synergie tussen deze maritieme clusters leveren een bijdrage aan de *gebruiks- en toekomstwaarde*, niet alleen voor de regio maar juist ook op landelijke en Europese schaal.

Belevingswaarde

Qua *belevingswaarde* zien wij een sterke verbinding met de Hoekse Waard en het Groene Hart met gemeenten als Vijfheerenlanden. Een vloeiende transitie van nationaal landschap de Alblasserwaard en de Hoekse Waard zal een meerwaarde betekenen voor de inwoners en natuur in onze regio.

Landbouw en natuur

- Bescherming Biesbosch en vitale natuurwaarden
- Aanwezigheid van getijden
- Goede bereikbaarheid groengebieden

Ordende netwerken voor energie en circulaire economie

- Innoverende maakindustrie
- Gezonde en groene oevers
- Maritiem cluster
- Campus Leerpark

Leefbare steden en regio's

- Verdichting en verduurzaming langs hoogwaardig openbaar vervoer
- Ruimte voor uitbreiding (kleine) kernen
- Flexibiliteit en schuifmogelijkheden op de oevers
- Goede aansluiting arbeidsmarkt

TOT SLOT

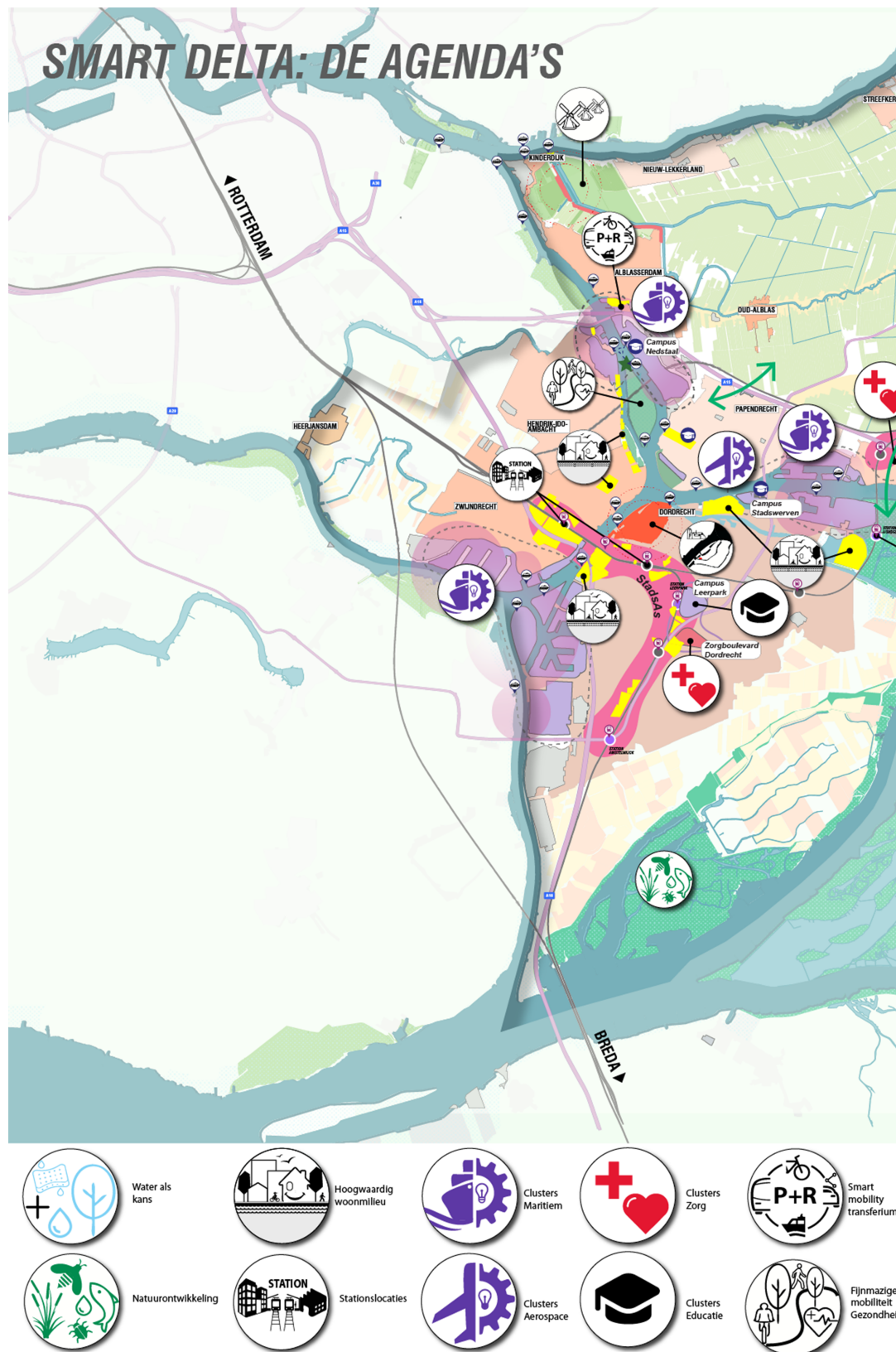

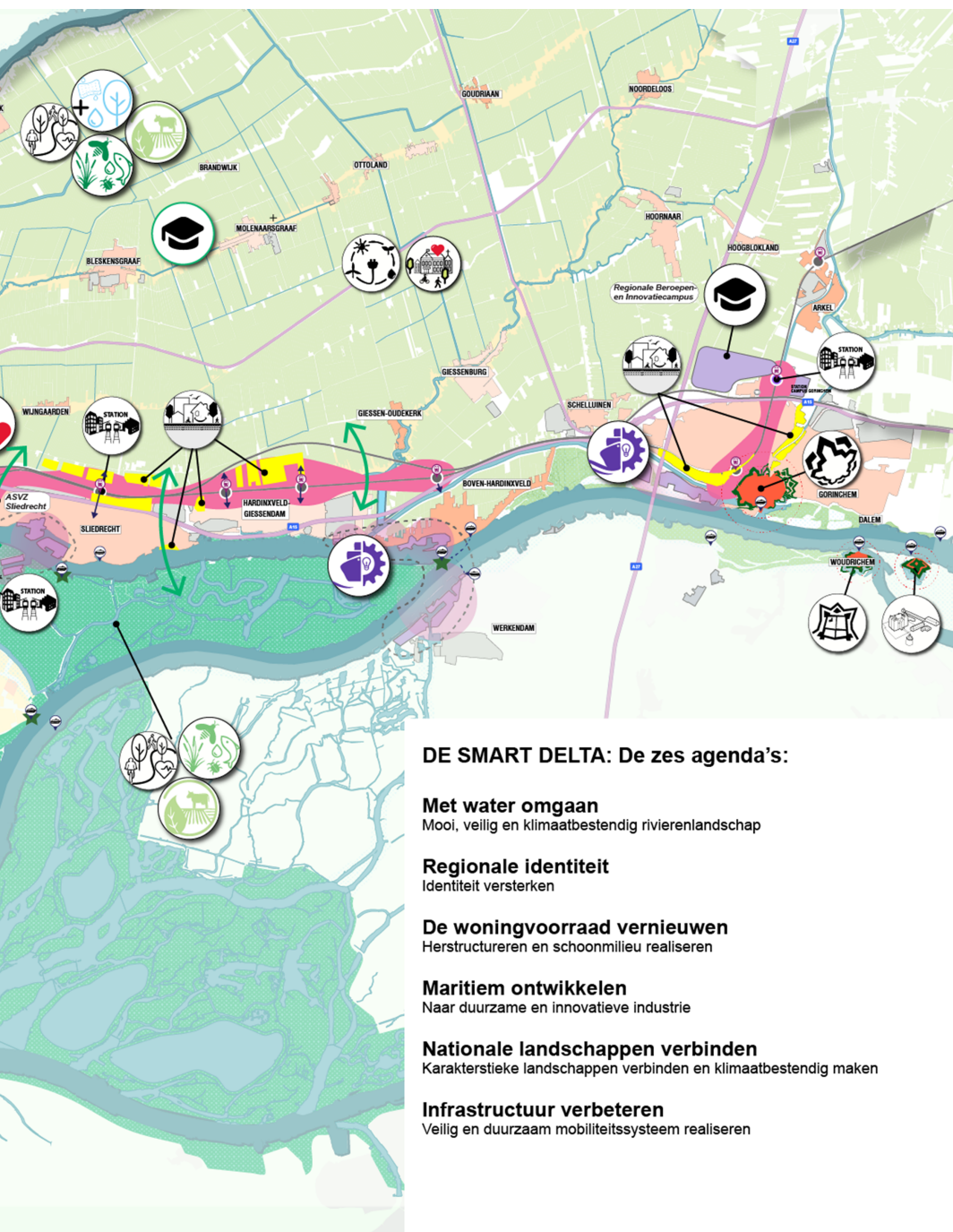
Vanuit de regio hebben we de afgelopen maanden met veel plezier gewerkt aan deze handreiking. De handreiking sluit naadloos aan op de groeiagenda van Smart Delta Drechtsteden die in het najaar van 2023 besproken wordt in onze gemeenteraden.

Wij gaan graag met de provincie Zuid-Holland en de Rijksoverheid in gesprek om aan het belangrijke vraagstuk van de ruimtelijke inrichting onze ambitieuze bijdrage te leveren.

5. DE ZES AGENDA'S VAN SMART DELTA DRECHTSTEDEN

DE SMART DELTA: De zes agenda's:

Met water omgaan

Mooi, veilig en klimaatbestendig rivierenlandschap

Regionale identiteit

Identiteit versterken

De woningvoorraad vernieuwen

Herstructureren en schoonmilieu realiseren

Maritiem ontwikkelen

Naar duurzame en innovatieve industrie

Nationale landschappen verbinden

Karakteristieke landschappen verbinden en klimaatbestendig maken

Infrastructuur verbeteren

Veilig en duurzaam mobiliteitssysteem realiseren

Landbouwtransitie

Dordrecht centrum

Molenlanden vitale kernen

Loevesteijn

Fijnmazig (recreatief) netwerk

Bestaand

Ontbrekend

Duurzame Energie

Gorinchem

Woudrichem

Kinderdijk

Ontwikkellocaties

West 8 06.06.0203

